

برهان‌های اثبات وجود خدا

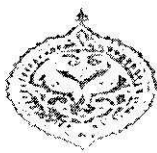
(بارویکرد پاسخ به شبهات)

www.ketab.ir

محمد حسین فاریاب

سید علی هاشمی

سید احمد حسینی

فاریاب، محمد حسین، ۱۳۵۵ -	حشر شناسه
برهان های اثبات وجود خدا (با رویکرد پاسخ به شبهات)	عنوان و نام پدید آور
محمد حسین فاریاب، سید علی هاشمی، سید احمد حسینی	مشخصات نشر
تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، پژوهشکده باقر العلوم، ۱۳۹۲	مشخصات ظاهری
۲۸۴ ص.	شابک
۹۷۸-۶۰۰-۵۵۲۹-۷۲-۲	وضعیت فهرست نویسی
فیبا	یادداشت
کتابنامه.	موضوع
خدا شناسی	شماره ورود
هاشمی، سید علی، ۱۳۵۲ -	شناسه افزود
حسینی، سید احمد، ۱۳۵۷ -	شناسه افزود
سازمان تبلیغات اسلامی، پژوهشکده باقر العلوم	رده بندی کنگره
۱۳۹۲ ف ۱۵ / ۲ / ۲۱۷ BP	رده بندی دبیری
۲۹۱، ۴۲	شماره کتابشناسی، ملو
۳۰۹۶۴	

انتشارات پژوهشکده باقر العلوم

- ◀ عنوان: ...
- ◀ نویسندگان: ...
- ◀ ناظر علمی: ...
- ◀ مدیر تولید: ...
- ◀ ناشر: ...
- ◀ ثبت و سال چاپ: ...
- ◀ چاپخانه: ...
- ◀ شمارگان: ...
- ◀ قیمت: ...

مرکز بخشی: قم، بلوار نیایش، جنب مصطفی قدس، پژوهشکده باقر العلوم
تلفن ۰۲۵-۳۷۷۴۰۳۶۹ - شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۲۹-۷۲-۲

نشانی: پایگاه اطلاع رسانی: www.rbo.ir

فهرست مطالب

۱۱		سخن پیرامون کده
۱۳		پیشگفتار
۱۷		فصل اول: برهان نظم
۱۹		پیشینه برهان نظم
۲۴		تعریف و انواع نظم
۲۷		تقریر برهان نظم
۳۰		مدلول برهان نظم
۳۱		بررسی اشکالات وارد شده بر برهان نظم
۳۱		اشکال اول: نسبی بودن نظم
۳۶		اشکال دوم: انکار نظم هستی
۳۹		اشکال سوم: تضادفی بودن نظم
۴۵		اشکال چهارم: عدم شباهت میان مصنوعات بشری و طبیعی
۴۶		اشکال پنجم: عدم دلالت برهان بر علم ناظم
۴۸		اشکال ششم: تنافی شرور عالم با وجود نظم
۵۳		فصل دوم: برهان فطرت
۵۷		پیشینه برهان فطرت
۵۹		ویژگی‌های فطریات
۶۰		اقسام فطریات انسانی
۶۱		تقریر برهان فطرت

۶۱	۱. تقریر خداشناسی فطری
۶۴	۲. تقریر خداگرایی فطری
۶۸	بررسی اشکالات وارد شده بر برهان فطرت
۶۸	اشکال اول: موهوم بودن فطریات
۷۰	اشکال دوم: انکار فطری بودن باور به خدا
۷۲	اشکال سوم: انکار گرایش فطری به خدا
۷۴	اشکال چهارم: عدم تلازم میان میل و واقع
۷۵	اشکال پنجم: عدم تلازم میان گرایش فطری و واقع (۱)
۷۷	اشکال ششم: عدم تلازم میان گرایش فطری و واقع (۲)
۸۱	فصل سوم: برهان تجربه دینی
۸۳	پیشینه برهان تجربه دینی
۸۹	حقیقت تجربه دینی
۹۴	تجربه دینی و اثبات وجود خدا
۹۸	توضیح مقدمه سوم
۹۹	بررسی اشکالات وارد شده بر برهان تجربه دینی
۹۹	اشکال اول: موهوم بودن تجربه های دینی
۱۰۰	اشکال دوم: واقع نما نبودن تجربه دینی
۱۰۳	اشکال سوم: عدم تلازم میان دیدن و بودن
۱۰۴	اشکال چهارم: تعارض دینی متعدد و خدایان متعدد
۱۰۵	داوری پایانی درباره حجیت برهان تجربه دینی
۱۰۶	۱. امکان وقوع تجربه دینی
۱۰۷	۲. حجیت یا عدم حجیت تجربه دینی برای فاعل تجربه
۱۱۱	۳. حجیت یا عدم حجیت تجربه دینی برای دیگران
۱۱۲	۴. متعلق برهان تجربه دینی
۱۱۵	فصل چهارم: برهان امکان و وجوب
۱۱۷	پیشینه برهان امکان و وجوب
۱۱۹	تفاوت برهان امکان و وجوب و برهان صدیقین سینوی
۱۲۱	ارکان برهان
۱۲۱	۱. قبول اصل هستی و واقعیت

۱۲۱	۲. تقسیم موجود به واجب و ممکن
۱۲۲	۳. پذیرش امکان به عنوان ملاک نیازمندی به علت
۱۲۵	۴. بطلان دوز و تسلسل
۱۲۵	بطلان دور
۱۲۶	بطلان تسلسل
۱۲۸	تقریرهای برهان امکان و وجوب
۱۲۸	تقریر برهان امکان و وجوب از راه نیاز ممکنات در اصل وجود خود به غیر
۱۲۸	تقریر فارابی
۱۲۹	تقریر برخی از نویسندگان غربی
۱۲۹	ب. تقریر برهان امکان و وجوب از راه نیاز ممکنات در یافتن ضرورت
۱۳۰	تقریر مخبر رازی
۱۳۱	تقریر ایجن
۱۳۱	تقریر عبدالرزاق
۱۳۲	تقریر محقق سبزواری
۱۳۲	تقریر علامه طباطبائی
۱۳۳	بررسی اشکالات وارد شده بر برهان امکان و وجوب
۱۳۳	اشکال اول: ناسازگاری اعتقاد به قدمت عالم با علتی بودن آن
۱۳۴	اشکال دوم: بطلان اصل علیت به واسطه دست آوردهای علم جدید
۱۳۶	اشکال سوم: به کارگیری مغالطه جزء و کل
۱۳۸	اشکال چهارم: مبهم بودن مفهوم واجب الوجود
۱۳۹	اشکال پنجم: اختصاص علیت به عالم طبیعت
۱۴۰	اشکال ششم: بی نیازی از یافتن علت برای مجموعه ممکنات
۱۴۱	اشکال هفتم: تفاوت میان واجب الوجود با حدای ادیان
۱۴۲	اشکال هشتم: تلازم این برهان با قدیم بودن حوادث زمانی
۱۴۴	اشکال نهم: تلازم این برهان با انکار هر علتی غیر از خداوند
۱۴۵	فصل پنجم: برهان صدیقین
۱۴۷	أ) برهان صدیقین سنیوی
۱۴۸	پیشینه برهان صدیقین سنیوی
۱۴۹	ارکان برهان

تقریرهای برهان صدیقین سنیوی.....	۱۵۰
ویژگی های برهان صدیقین سنیوی.....	۱۵۶
بررسی اشکالات واردشده بر برهان صدیقین سنیوی.....	۱۵۶
اشکال اول: تکیه این برهان بر مفهوم وجود و ناسازگاری آن با ملاک.....	۱۵۷
اشکال دوم: تکیه این برهان بر موجودات ممکن و ناسازگاری آن با ملاک.....	۱۵۷
اشکال سوم: نادرستی تقسیم موجود به واجب و ممکن.....	۱۵۸
ب) برهان صدیقین صدرایی.....	۱۵۹
پیشینه برهان صدیقین صدرایی.....	۱۶۰
ارکان برهان.....	۱۶۱
۱. اصالت وجود.....	۱۶۱
۲. شکاک وجود.....	۱۶۲
۳. پذیرش امکان فقری به عنوان ملاک نیاز به علت.....	۱۶۲
تقریرهای برهان صدیقین صدرایی.....	۱۶۳
اشکال اول: تکیه این برهان بر ویژگی های مخلوقات و ناسازگاری آن با ملاک.....	۱۶۹
اشکال دوم: ابهام دلیل بی نیازی این برهان از پلان دور و تسلسل.....	۱۷۰
فصل ششم: برهان وجودی	۱۷۳
پیشینه برهان وجودی.....	۱۷۵
ارکان برهان.....	۱۷۶
تقریرهای برهان وجودی.....	۱۷۷
برهان وجودی در فلسفه غرب.....	۱۷۷
تقریرهای آنسلم.....	۱۷۷
تقریر اول.....	۱۷۷
تقریر دوم.....	۱۷۸
تقریر دکارت.....	۱۷۹
تقریر اول.....	۱۷۹
تقریر دوم.....	۱۸۰
برهان وجودی در فلسفه اسلامی.....	۱۸۱
تقریر ملا مهدی نراقی.....	۱۸۱
تقریر محمدحسین اصفهانی.....	۱۸۲

۱۸۳	 ناتمام بودن برهان وجودی
۱۸۵	 بررسی اشکالات وارد شده بر برهان وجودی
۱۸۵	 اشکال اول: تلازم این برهان با اثبات هر شیء نامعمول
۱۸۶	 اشکال دوم: تلازم این برهان با اثبات شریک‌الباری
۱۸۹	 فصل هفتم: برهان حدوث
۱۹۲	 پیشینه برهان حدوث
۱۹۳	 تقریر برهان
۱۹۴	 شکل کلی برهان حدوث
۱۹۴	 اثبات حدوث جهان
۱۹۵	 ۱. اثبات حدوث جهان از راه حدوث صفات و عوارض اجسام
۱۹۷	 ۲. اثبات حدوث جهان از راه حدوث اجسام
۱۹۸	 ۳. اثبات حدوث جهان با تکیه بر داده‌های جدید علم تجربی
۱۹۹	 نیازمندی حادث به حادث
۲۰۰	 نیازمندی جهان به پدیدآورنده
۲۰۰	 محدودیت‌های برهان حدوث
۲۰۰	 ۱. نیازمندی به بطلان دور و تسلسل
۲۰۱	 ۲. ناتوانی برخی تقریرها در اثبات حدوث ذاتی جهان
۲۰۲	 ۳. ناکافی بودن برای اثبات خداوند
۲۰۳	 بررسی اشکالات وارد شده بر برهان حدوث
۲۰۹	 فصل هشتم: برهان حرکت
۲۱۲	 پیشینه برهان حرکت
۲۱۳	 تقریر برهان حرکت
۲۱۶	 محدودیت‌های برهان حرکت
۲۱۶	 ۱. ناکافی بودن برای اثبات وجود خداوند متعال
۲۱۷	 ۲. نیازمندی به برهان وجوب و امکان
۲۱۸	 بررسی اشکالات وارد شده بر برهان حرکت
۲۲۳	 فصل نهم: برهان اخلاقی
۲۲۶	 پیش‌فرض‌های برهان اخلاقی کانت
۲۲۶	 گزاره‌های عقل‌عملی، مبتای قوانین اخلاقی

۲۲۷	 معیار فعل اخلاقی
۲۲۹	 مفهوم خیر اعلی و سعادت
۲۲۹	 اختیار و خلود نفس از لوازم قانون اخلاقی
۲۳۰	 نیازمندی دین به اخلاق نه برعکس
۲۳۰	 تقریرهایی از برهان اخلاقی
۲۳۱	 تقریر اول: ضرورت وجود خدا برای رعایت عدالت اخلاقی
۲۳۲	 تقریر دوم: ضرورت وجود خداوند به عنوان خالق و ناظم قوانین اخلاقی
۲۳۳	 تقریر سوم: ضرورت وجود خداوند برای رسیدن به عالی ترین درجه خیر اخلاقی
۲۳۳	 ناتوانی برهان اخلاقی کانت
۲۳۷	 منابع
۲۳۷	 الف) کتاب ها
۲۴۸	 ب) مقالات
۲۴۸	 ج) پایان نامه ها

www.ketab.ir

سخن پژوهشکده

با توجه به اسناد تاریخی، می‌توان گفت که همواره، اکثریت انسان‌ها به وجود خدا اعتقاد داشته‌اند. این باور گرچه در مسیر تاریخ به روش‌های گوناگون تحریف شده و به صورت اعتقاد به الوهیت موجودات طبیعی تاباور به اله واحد آسمانی صورت گرفته است اما نه تنها از میان اقشار بشری، نبرد نشد بلکه ملاک رفتار و منش انسان به‌شمار رفت و آثار نیکی نیز از خود به جای گذاشت.

به طور کلی، بحث درباره مسأله وجود خدا از گروه مهم را در برابر هم قرار داده است؛ در یک سو، خداباوران قرار دارند که بر وجود خالق توانا در رأس جهان هستی تأکید دارند و تلاش کرده‌اند با بیان دلایل‌های مختلف وجود او را اثبات کنند و در سوی دیگر، خدا ناپوران قرار گرفته‌اند که وجود خدا را نفی کرده و در مقابل برهان‌های خدا باوران، به نقادی دلایل آنها پرداخته‌اند. نقدهای نافیان وجود خدا امروزه، هم از نظر کمی و هم کیفی بسیار افزایش یافته و مسئولیت خدا باوران را در عرصه پاسخ به آنها دوچندان کرده است.

کتاب حاضر با عنوان «برهان‌های اثبات وجود خدا» از جمله آثاری است که سعی دارد ضمن نقل و بررسی مهم‌ترین برهان‌های اثبات وجود خدا، از نقدهای موجود نیز غافل نماند و با رویکرد پاسخ به شبهات، در این عرصه به

قضاوت نشیند. این اثر، حاصل تلاش گروهی از محققانی است که به همت گروه پاسخ به سؤالات و شبهات دینی پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام گرد هم آمده و تعدادی از مهم‌ترین و شایع‌ترین برهان‌های اثبات وجود خدا را به تفصیل، بررسی نموده‌اند.

امید است اثر حاضر گامی مؤثر در استحکام هر چه بیشتر پایه‌های اعتقادی جوانان این مرز و بوم باشد و بر غنای اطلاعات خوانندگان بیفزاید. از خوانندگان و محققان محترم، صمیمانه خواستاریم با انتقادهای پیشنهادی خود، ما را در آماده‌سازی هر چه بهتر این اثر در نوبت‌های بعدی یاری نمایند.

پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام

www.ketab.ir